

הנושאים המסעירים את המוחים רצויות. הרי לפחות חלק מנושאים אלה, כגון שאלת השתתפותו של המגזר החרדי המתרחב בנטל ובמשק, הם בעיות המטרידות גם את המחנה השמרני-ציוני. אבל שום התקדמות כזו לא תהיה בת-קיימא כל עוד המעגלים הללו אינם מסוגלים להתנער מן המתקפה; כל עוד רבים בתוכם תומכים בה, או מגבים אותה, או לא מסתייגים ממנה, או מכחישים את גילוייה.

שלומה של מדינת ישראל אינו דבר שיכול להיות נתון למניפולציה תגרנית, ואסור שיהיה מושא לפשרה. שוויון הנפש שמגלות שדרות רחבות בציבור ובממסד כלפי שבירת הכלים הוא תופעה מסוכנת כמעט כמו המתקפה עצמה. לשיח ההסכמה והגישור, שצריך להירקם ולהתחזק, חייב להיות בסיס משותף של התנערות מהמרד ומשיטותיו. סור מרע – ואז, עשה טוב.

ומפומפמים במידע המוטה והחלקי ובמינוח המטעה שמספקת להם התקשורת המרכזית.

בחוגים הללו רווח מנגנון ההגנה הקרוי הכחשה. אנו שומעים מפי אנשיהם שהמחאה היא מחאה אזרחית למופת, שחסימות כבישים היו תמיד ויש שכמותן גם בהפגנות הימין (תוך התעלמות מהמאפיינים הייחודיים, בכמות ובאיכות, של החסימות כעת), שהמשטרה היא הגורם האלים, שהסרבנות היא רק אי-התנדבות. בלהטוטים רטוריים שונים, ובדרך כלל פשוט בהתעלמות ובהסתת הנושא, יתכחשו לעצם קיומן של פניות לגורמי חוץ לפגוע בישראל. אנשים במעגלים אלה עשויים גם להכיר בחומרת השיטות של המחאה אך לראות בממשלה את האשמה הבלעדית להן.

עם המעגלים הרחבים יש הרבה מה לדבר. אפשר להגיע להסכמות איתם גם על הרפורמה עצמה. גם הסכמות על יתר

יובל סימן טוב

עליית היוריסטוקרטים

פחדי השמאל גורמים לו לראות בימין כוח פוליטי לא-לגיטימי. סופה הבלתי נמנע של מגמה זו הוא נטישת השיטה הדמוקרטית

אחד המאפיינים של ה"ליברליזם" בגרסתו זו, על פי ברנהם, הוא איבה עמוקה, המשלבת זלזול ופחד, כלפי מי שאינו "ליברלי", ובפרט כלפי "הימין". אחד מעיקרי האמונה של האידאולוגיה הוא ש"האויב העיקרי נמצא תמיד מימין", ולא, למשל, בשמאל הקומוניסטי, שנתפס כשותף פוטנציאלי שאומנם סטה מהמסלול הנכון, אבל לפחות כוונותיו טובות. הימין, לעומת

בספר "התאבדות המערב", שכתב ב-1964, מבקש ג'יימס ברנהם לאפיין את האידאולוגיה ה"ליברלית" ("ליברליזם") במובן האמריקני של המילה, שלעיתים הוא קרוב יותר במשמעותו ל"פרוגרסיביות" מאשר לעקרונות הליברליזם האירופי של המאות ה-17–19) ששלטה בכיפה המערבית מאז סוף מלחמת העולם השנייה, ועדיין שולטת בה היום.

זאת, חסר תקנה. את תחושותיו של הליברל בנושא מתאר ברנהם כך:

הקיצונים ההם בימין... פשרות ונימוקים הגיוניים לא מדברים אליהם. לא זו בלבד שדרכי הפעולה שלהם מסיתות, מתגרות ומשבשות תהליכים, גם יעדיהם שגויים לגמרי, ולרבים מהם אף יש כוונות זדון ברורות. למעשה, האנשים בימין כל כך מלאים דעות קדומות ריאקציונריות והטיות אנטי-אינטלקטואליות, עד שאין שום טעם לנסות להגיע איתם להבנות... איתם, השאלה היחידה היא למי יש יותר כוח.

בדרך כלל אין טעם רב לבקש מאיש ימין לתאר את תפיסתו הפסיכולוגית של איש השמאל, ולתקוף את איש השמאל על בסיס תיאור זה. שכן סביר שזו תהיה מתקפה על איש קש. אבל מי שמעורה בשיח המתקיים בצד השמאלי, מי שמאזין לכלי התקשורת ולנאומים בהפגנות המחאה בקפלן, מי שמכיר את עולם התרבות ואת מיליה השמאל במערב כמו גם בישראל, יודע שהתיאור של ברנהם, חרף היותו פשטני, איננו מנותק מהמציאות – ודאי לא מהמציאות הישראלית בחודשים האחרונים.

לפי ברנהם, המסקנה של הליברל-איש-השמאל מתחושותיו אלה היא שאי אפשר לקיים עם הימין שיח רציונלי ולהגיע להסכמות, ועל כן אין טעם לשחק עימו במגרש הדמוקרטי. ההתמודדות היא בשדה הכוח: למי יש יותר. ואם כך, כל עוד השמאל הליברלי אוהז בכוח – שבמדינה דמוקרטית נובע משליטה בפרלמנט, המושגת בבחירות חופשיות – הכול בסדר. אך מה קורה כאשר הרוב האלקטורלי מפסיק להיות מובטח? במצב כזה יש למצוא דרכים אחרות להשגת

הכוח. שכן אין לאפשר לשחקן הלא-לגיטימי לאחוז במושכות השלטון.

השמאל הישראלי אכן מצא דרכים אחרות. מאז המפלה האלקטורלית הראשונית שלו ב-1977 הוא חתר להבטיח את השפעתו על קבלת ההחלטות באמצעות הרשות השופטת: הרחבת זכות העמידה וסמכויות הייעוץ המשפטי לממשלה, הרחבת עילת הסבירות והסמכות לדון בחקיקה וחקיקת יסוד. התהליכים ידועים, ומטרתם להעצים את יכולתו של בית המשפט הליברלי להגביל ולרסן את שתי הרשויות הנבחרות.

אבל זה פתרון זמני. במדינה דמוקרטית, עיקר הכוח תמיד יישאר בידי הרוב ונציגיו, ובמוקדם או במאוחר, אלו יתקוממו נגד הסגת הגבול של הרשות השופטת ויבקשו להשיבה למה שנתפס בעיניהם כמקומה הראוי.

וכך אכן קרה. הרפורמה המשפטית איימה לנטרל באבחה אחת את סמכויות היתר שבית המשפט סיגל לעצמו. מחנה השמאל שוב ניצב בפני האפשרות שהוא ייוותר חשוף אל מול יריב לא-לגיטימי האוחז בכוחה הלא-מרוסן של הדמוקרטיה. כעת לא יכול עוד מחנה השמאל לברוח מהמסקנה כי צמצום עליונותו של הרוב במדינה דמוקרטית אינו יכול להיעשות מתחת לפני השטח, "בהיחבא". השינוי צריך לבוא מהתפיסה עצמה של שיטת המשטר.

משטר חדש מופלא

"האויב מימין" אולי השתלט על הפרלמנט, אך לא אלמן השמאל הליברלי. הוא נהנה מהגמוניה במוסדות הרעיוניים, ובראשם האקדמיה, ובאמצעותם פתח במלאכה

של עדכון תפיסת המשטר במדינות הדמוקרטיות.

על התזה של שפלי, מאת שגיא ברמק. הצעד השלישי הוא הצעת חיזוקים לשיטה המשטרית הקיימת, ואלו הם, בראש ובראשונה, עיגון של תפיסת העולם השמאל-ליברלית בחוקה כתובה, וביצורה בפני כוחו של הרוב באמצעות חיזוק הרשות השופטת והרחבת סמכויותיה ביחס לשתי הרשויות הדמוקרטיות.

כך ייסגר המעגל. לאחר שטשטש וערער את מובנה הישן של הדמוקרטיה כשיטה המבוססת בראש ובראשונה על עליונות הרוב, יוכל השמאל הליברלי להחליפה בשיטה מעודכנת, המעבירה סמכויות מהפרלמנט אל מערכת המשפט במידה שתספיק כדי למנוע את השתלטותו של "האויב מימין". השינוי המשטרי שכמעט עבר "בהיחבא", יעבור כעת בגלוי. מי שירצה יוכל לכנות את השיטה החדשה "דמוקרטיה מהותית"; אבל אם ברצוננו לדבר ברור, עדיף שגשתמש במונחים של "יוריסטוקרטיה" – שלטון הרשות השופטת.

דמוקרטיה נשענת על האמונה של כל צד במפה הפוליטית בלגיטימיות של יריבו. ללא תנאי סף זה, אין היא יכולה להתקיים. אם תפיסת "האויב מימין" תקנה אחיזה איתנה מספיק בהלך הרוח של השמאל הליברלי, יאבדו סיכווייה של הדמוקרטיה לשרוד כשיטת המשטר שלנו. זוהי מגמה שסופה אחד; אם נבין זאת, ישתפרו סיכווינו לעצור אותה.

צעד ראשון הוא שינוי וטשטוש של ההמשגה הדמוקרטית. כך, למשל, אנחנו נחשפים לאחרונה למושגים כגון "דמוקרטיה חלולה", מושג עמום וגמיש משהו, המתאר מצב שבו הדמוקרטיה עדיין קיימת מבחינה "פורמלית" – מנהיגים עולים לשלטון בבחירות חופשיות, למשל – אך מבפנים, מתחת לקליפה, היא מרוקנת מתוכן "ליברלי". את הדמוקרטיה החלולה אפשר להנגיד למושג המוכר יותר, "דמוקרטיה מהותית", שנהנה גם הוא מגמישות הגדרתית. כך מוחלפת הדיכוטומיה הישנה, דיקטטורה מול דמוקרטיה, בדיכוטומיה חדשה – אלסטית יותר, ועל כן נוחה יותר לשימוש – של דמוקרטיה רעה מול דמוקרטיה טובה.

צעד שני הוא חשיפת ה"פגמים" בשיטה הישנה שאפשרו לכוחות לא-לגיטימיים לעלות לשלטון ולאיים על ההגמוניה של השמאל-הליברלי, ולכאורה על הדמוקרטיה הליברלית עצמה. מבחינה זו, התזה הבולטת ביותר בשיח הישראלי בימינו היא זו שכתבה פרופ' קים ליין שפלי מאוניברסיטת פרינסטון, ואשר הופיעה לאחרונה בעברית בדמות הספרון "רודנות בחסות החוק". הספרון זכה להצלחה ואומץ על ידי מובילי המחאה נגד הרפורמה המשפטית, ששיווקו אותו כ"מדריך כיס למפגין בקפלן". בגיליון זה של השילוח תמצאו ביקורת מקיפה וחשובה